

TÜRKİYE’DE DERGİCİLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Aslı YAPAR GÖNENÇ*

Özet

Bu çalışma kapsamında Türkiye’de dergiciliğin tarihçesi ele alınacaktır. Ülkemize matbaanın geç gelmesinden dolayı basın alanında iki yüz yıllık bir gecikme yaşanmıştır. Bu nedenle basın hareketleri başlar başlamaz dergiler de yaygınlaşmıştır. Günümüzde dergicilik alanında teknolojik açıdan hiçbir sorun yaşanmamıştır. Ancak toplumumuzun okuma alışkanlığının bulunmamasından dolayı dergi satışlarının son derece düşük olduğu görülmektedir. Toplumsal olarak okuma seviyemizi ve buna bağlı olarak dergi satış oranlarını artırmak için çabalamamız gerekmektedir. Dergiler toplumların yaşam biçimlerini, siyasal koşullarını, gelişim aşamalarını anlamak için gazeteler kadar önemli birer yayın organıdır. Bu nedenle dergicilik tarihimizin de araştırılması gereklidir. Biz de bu amaçla bu çalışma kapsamında basın tarihimiz açısından önemli dergileri tarihsel süreç içerisinde kısaca irdelemeye çalıştık. Günümüzde dergiciliğin konumunu anlayabilmek için öncelikle tarihçesini irdelemek gerekmektedir. Avrupa’da olduğu gibi ülkemizde de yayımlanan ilk dergiler bilimsel nitelik taşımaktadır. Oysa günümüzde yayımlanan dergilerin en önemli özelliği bireyleri tüketime yönlendirmektir. Bu çalışma kapsamında dergiler dönemlere ayrılarak irdelenmeye çalışılacaktır. Öncelikle Osmanlı dönemi, daha sonra Kurtuluş Savaşı yılları, ardından Cumhuriyetin ilk yıllarında dergicilik olgusu ele alınacaktır. Son olarak günümüzde dergiler incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Tarih, basın, dergicilik.

Resumé: Historique des revues en Turquie

Dans cet article on parle de l’historique des revues en Turquie. La presse est en retard dans notre pays parce que nous avons accepté l’imprimerie avec un retard de deux siècles. Mais dès que la presse s’est répandue, les revues aussi ont gagné beaucoup de succès. De nous ours les revues n’ont aucun difficulté du point de vue technologique. Mais notre société n’aime pas lire. On ne lit même pas un journal. Dans ce cas les revues ne vendent pas beaucoup. Il faut améliorer le niveau de lecture ainsi que les tirages des revues. Pour pouvoir comprendre l’état des revues de nos jours, il faut examiner l’histoire des revues. Comme dans le monde entier les premières revues imprimées sont celles qui sont scientifique. Mais de nos jours on publie les revues pour que les gens consomment de plus en plus. Nous allons examiner d’abord les revues dans l’Empire Ottomans, puis les revues pendant la guerre d’indépendance, puis les revues pendant les premières années de la République et ensuite on va parler les revues de nos jours.

Mot clés: Histoire, presse, revue.

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.

GİRİŞ

Batı’da 17. yy’da ortaya çıkan dergiciliğin ülkemize gelişi iki yüzyıl gecikme ile 19. yy’da olmuştur. Bunun en önemli nedeni bilindiği gibi matbaanın ülkemize çok geç gelmesi dolayısıyla basın hareketlerinin ülkemizde çok geç başlamış olmasıdır. Ancak ilk gazetenin yayımlanmasından kısa bir süre sonra dergicilikte ülkemizde yaygınlaşmaya başlamıştır. Zaman içinde, koşulların gelişmesiyle birlikte dergi türlerinde önemli bir artış yaşanmış ve her türlü dergi ülkemizde de yayımlanmaya başlamıştır.

Dergiler toplumların yaşam biçimlerini, siyasal koşullarını, gelişim aşamalarını anlamak için gazeteler kadar önemli birer yayın organıdır. Bu nedenle dergicilik tarihimizin de araştırılması gereklidir. Biz de bu amaçla bu çalışma kapsamında basın tarihimiz açısından önemli dergileri tarihsel süreç içerisinde kısaca irdelemeye çalıştık.

Osmanlı Dönemi

Avrupa’da olduğu gibi ülkemizde de yayımlanan ilk dergiler bilimsel nitelik taşımaktadır. Ülkemizde bilinen ilk Türkçe dergi 1849-1851 yılları arasında 28 sayı yayımlanan ve bir tıp dergisi olan *Vaka-i Tıbbiyedir*. Bu derginin aynı zamanda Fransızca bir nüshası da bulunmaktadır.

1862 yılında Münif Paşa tarafından kurulan Cemiyet-i İlmîyeyi Osmaniye derneğinin yayın organı olan, fizik, kimya, felsefe, ruh bilim, toplumbilim, tarih ve coğrafya konularına yer veren *Mecmua-i Fünun* yayımlanmıştır. Hem cemiyet hem dergi 1869 yılında kapanmıştır. Bu dergiyi gerçek anlamdaki ilk dergi olarak nitelemek olasıdır. Dergi, Tanzimat aydınlarının

seslerini duyurabildikleri, her türlü pozitif bilime, Batı dünyasındaki gelişmelere yer veren bilimsel bir dergi olma özelliğini taşımaktadır. Dergide çeşitli bilim dalarının tanıtımına yönelik yazılara da yer verilmiştir.

Aynı dönemde Mecmu-i Fünun dergisine rakip *Mecmua-i İbritname* adıyla bir dergi çıkmıştır. “Cemiyet-i İlmîyey-i Osmaniye’nin yenilikçi ekibi tarafından yayımlanan Mecmua-i Fünun’la rekabet etmek amacıyla Babı Ali katiplerinden oluşan bir grup, Cemiyet-i Küttap adıyla örgütlenirler. Bu cemiyet tarafından Mecmua-i Fünun’a karşı Mecmua-i İbritname adıyla bir dergi çıkarmışlardır.” (Parlak, 1968:130)

Yine aynı dönemlerde Takvim-i Ticaret, Ayine-i Vatan, Tuhfet-ül Tıbb, Cüzdan adlı dergiler çıkarılmıştır. Bu dönemde dergilerin sayısında büyük bir artış olmuştur. Ancak bu dergilerin bir çoğu yalnızca bir sayı yayımlanmışlardır.

İlk resimli Türk dergisi ise Mustafa Refik tarafından 1862 yılında çıkarılan *Mirat* olmuştur. Ancak dergi yalnızca üç sayı yayımlanabilmiştir. 1863 yılında on sayı yayımlanan *Musiki-i Osmani* ise ilk müzik dergisi olma özelliğini taşımaktadır. Harbiye Nezareti tarafından yayımlanan *Ceride-i Askeriye* adlı dergi 1864 yılında yayın yaşamına başlamıştır. İlk çocuk dergisi ise 1869 yılında bir gazetenin haftalık eki olarak yayımlanan *Mümeyyiz* adlı dergidir. Dergi 49 sayı çıkarılmış ve oldukça başarılı olmuştur. 1869 yılında Teodor Kasap tarafından *Diyojen* adlı mizah dergisi yayımlanmıştır. Dönemin diğer dergileri arasında Dağarcık, Kırk Anbar, Keşkül, Mitat-İber, Muharrir,

Derme-Çatma, Yadigar ve Mecmua-i Ulum yer almaktadır.

Osmanlı Tarihi’nde İstibdat Dönemi olarak anılan Abdülhamit’in otuz üç yıl süren baskılı yönetimi sırasında gazetecilik alanında bir durgunluk yaşanmış buna karşın halk kitlelerinin dergilere olan ilgisi artmıştır. Bu dönem dergilerinin daha çok yazınsal nitelikli oluşu yöneticilerin gazetelere oranla dergileri daha az tehlikeli bulmalarına yol açmıştır.

Bu dönemin en önemli dergisi, 1891 yılında Ahmet İhsan Tokgöz tarafından, haftalık olarak yayımlanan, yazınsal nitelik taşıyan *Servet-i Fünun* Dergisi’dir. Batı edebiyatından etkilenen *Servet-i Fünun* Edebiyatı’nın yayın organı olmuş bir edebiyat dergisidir. Ayrıca dönemin bir çok yazınsal akımına da öncülük etmiştir. Tefvik Fikret’in yazı işlerini yürüttüğü bu derginin yazarları arasında Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Şuayip ve Mehmet Cavit bulunmaktadır.

1894 yılında *Servet-i Fünun* Dergisi’ne rakip olarak eski edebiyatı savunan *Malumat* Dergisi yayımlanmaya başlanmıştır. Bu dönemde yayınlanan dergiler sanat ve yazınsal içerikli olduklarından gazeteler gibi kapatılma cezası ile karşı karşıya kalmamışlardır. Ancak yayımlanan dergi sayısı oldukça az olmuştur.

Bu dönemde yayınlanan dergiler sanat ve yazınsal içerikli olduklarından gazeteler gibi kapatılma cezası ile karşı karşıya kalmamışlardır. Ancak yayımlanan dergi sayısı oldukça az olmuştur.

1880-1890 yılları arasında yayımlanan dergilerin sayısı elliye ulaşmıştır. Bu dergiler arasından en önemlisi *Mecmua-i Ebuzziya* adlı dergidir. İstanbul’da önce on beş günde

bir sonra haftalık olarak yayınlanan edebiyat ve düşün dergisi olan *Mecmua-i Ebuzziya*’nın sahibi ve yöneticisi Ebuzziya Tevfik’dir. Dergideki yazıların büyük çoğunluğu da kendisine aittir. 21 Ağustos 1880’de yayınlanmaya başlayan dergide Namık Kemal ve Ziya Paşa’nın da şiir, yazı ve mektuplarına yer verilmiştir. Zaman zaman kesintiye uğrayan yayını sansür yasasının getirdiği kısıtlamalar nedeniyle 30 Ekim 1886’da 53. sayıda durmuş, 16 Mart 1896’da 54. sayıyla yeniden çıkmaya başlamıştır. Ebuzziya Tevfik’in tutuklanarak Konya’ya sürgün edilmesi üzerine 1 Nisan 1900 tarihli 93. sayısından sonra bir kez daha kapanan dergi, II. Meşrutiyet’in ilanından üç yıl sonra 5 Mayıs 1911’de 94. sayısıyla yeniden çıkmaya başlamıştır. Genel olarak edebiyat, tarih, fen, tıp vb. konularda yazıların yer aldığı derginin diğer yazarları arasında Şinasi, Sadullah Paşa, Ahmed Mithat, Ahmed Rasim gibi isimler de yer almıştır. 15 Ağustos 1912’deki 159. sayısıyla da yayın yaşamı tümüyle sona erer *Mecmua-i Ebuzziya*, kendi adını taşıyan matbaasında basılmıştır.

Dönemin diğer dergileri ise Hafta, Rehber-i Fünun ve Gayret dergileridir. II. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte gazete ve dergi sayısında yeniden bir artış olmuştur. Bunda çeşitli düşünce akımlarının ve Batılılaşma çabalarının da etkisi büyük olmuştur. “Bütün düşünce akımları kendi yayın organlarını çıkarıyordu” (Duran, 1998:133).

Böylelikle fikir dergiciliği ve basın özgürlüğü alanlarında gelişmeler kaydedilmiştir. “Meşrutiyetin en büyük getirisi kısa bir süre için bile olsa fikir dergiciliğinin yaygınlaşmasını ve çok sesliliğin artmasını sağlamasıdır. Hürriyet’in ilanı ile gündeme gelen basın özgürlüğü, fikir dergiciliğini her yönüyle özendirmiştir” (Girgin, 2001:75).

Ayrıca mizah, çocuk, kadın, sanat, eğlence, iktisat, din hatta müzik dergileri yayımlanmaya başlanmıştır. 1908-1911 yılları arasında Salah Cimcoz ve Celal Esad tarafından *Kalem* adlı bir mizah dergisi yayımlanmıştır. Dönemin diğer karikatür ağırlıklı mizah dergileri ise şunlardır: *Davul* (1908), *Alem* (1909), *Cem* (1910).

Dönemin bir diğer önemli dergisi 1908-1914 yılları arasında 51 sayı yayımlanan, bir fikir ve aktüalite dergisi olan *Resimli Kitab* Dergisi’dir. Bu dergide gündemdeki önemli olaylara değinilmiş, ayrıca konu ile ilgili fotoğraflara da yer verilmiştir. Dergi, Faik Sabri Duran ile Ubeydullah Esat tarafından çıkarılmıştır. Bu dergiyi magazin türü dergilerin bir öncüsü olarak kabul etmek olasıdır.

1909-1914 yılları arasında, magazin dergisi olan *Şehbal* büyük bir ilgi görmüştür. Güncel olaylara yer veren dergi “kadınlara yönelik olarak moda ve kadının sosyal yaşamına dair yazılara” (Hiçyılmaz, 1984:50) da değinmiştir. On beş günde bir çıkan dergi dönemin başarılı dergileri arasında yer almıştır. Bu derginin yazarları arasında Halit Ziya Uşaklıgil, Hıfzı Tevfik Gönensay, Faik Ali ve Hüseyin Sadettin bulunmaktadır.

Yine bu dönemde İslam dergilerinde bir artış gözlemlenmektedir. Bu dergilerden biri de 1908 yılında yayımlanmaya başlayan, İslam konularının yanı sıra güncel haberlere de değinen *Beyan-ül Hak* Dergisi’dir. Bu dönemde yayınlanan diğer İslam içerikli dergiler ise şunlardır: *Sırat-ı Mustakim*, *Ceride-i Sofiye*, *Sebil-ür Reşad*, *Sada-yı Hak*, *İslam Mecmuası*, *Ceride-i İlmiye*, *Mahfil*.

Dönemin bir diğer önemli dergisi ise “Türkün sanayi sahasında atacağı milli adımları özendiren, sanayi devriminden yoksun ka-

lan Osmanlı toplumunun en kısa sürede iktisadi bağımlılıktan kurtularak bir sanayi ülkesine dönüşmesini dileyen” (Toprak, 1984:28) *Sanayi Dergisi*’dir.

Ayrıca bu dönemde Batılılaşma yanlısı dergilerin de etkin olduğu görülmektedir. Bu dergiler arasında Mehmet Cavit, Rıza Tevfik ve Ahmet Şuayip’in çıkardığı *Ulum-u İktisadiye*, Abdullah Cevdet’in çıkarttığı *İçtimaiye Mecmuası* ve her anlamda Batı hayranı olan *İçtihat* dergileri yer almaktadır. *Türk Yurdu*, *Genç Kalemler* ve *Felsefe* gibi dergiler ise hem Türkçü hem Batı yanlısı olma özelliklerini taşımaktadırlar. Bunların yanı sıra *İştirak*, *Halka Doğru* gibi sosyalist yayınlar da bulunmaktadır.

1918 yılında Ziya Gökalp’in düşüncelerini yansıtan *Yeni Mecmua* dergisi yayımlanmaya başlamıştır. Yine aynı yıl yazarları arasında Memduh Şevket Esental’ın da yer aldığı *Meslek* adlı daha çok toplumbilimsel bir içeriğe sahip olan bir dergi yayımlanmıştır.

Kurtuluş Savaşı Dönemi

Kurtuluş Savaşı sırasında Türk Basını ikiye ayrılmıştır. Bir kısım gazeteler Mustafa Kemal ve arkadaşlarını desteklerken diğer kısım onların karşısında yer almıştır. Ancak dergicilik alanında böyle bir bölünme yaşanmamıştır. Hemen hemen yayımlanan tüm dergiler milli mücadelenin yanında yer almışlardır. Bu dönemin önemli dergileri arasında *Büyük Mecmua* (1919), *Ümid* (1919), *Kurtuluş* (1919), *Aydede* (1920) ve *Aydınlık* (1921), *Dergah* (1921) yer almaktadır.

Aydınlık Dergisi sol eğilimli bir dergidir. Sanat ve kültür ağırlıklı bir dergi olan *Dergah* ise milliyetçi bir söylemle karşımıza çıkmaktadır. *Dergah* dergisinin yazar kadrosu arasında Yahya Kemal, Abdülhak

Hamit, Halide Edip Adivar, Abdullah Şinasi Hisar, Fuat Köprülü, Yakup Kadri, Hasan Ali Yücel, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Mustafa Nihat Özön, Şekip Tunç, Nurullah Ataç gibi isimler yer almaktadır. Yayın yaşamını 1921 yılından 1937 yılına kadar sürdürmüştür.

“Bu dönemde İstanbul basının en faal gazetecisi Sedat Simavi’dir. Birinci Dünya Savaşı sırasında *Hande* adlı mizah dergisini çıkarmış (1916-1917) olan Sedat Simavi, bu kez kendisinin de karikatürler çizerek katkıda bulunduğu, renkli kapaklarıyla dikkati çeken dergiler *Diken* (mizah dergisi, 30 Ekim 1918-1 temmuz 1919, 59 sayı), *İnci* (kadın dergisi, Şubat 1919, 1 sayı), *Hanım* (kadın dergisi, Eylül 1921, 1 sayı), *Hacıyatmaz* (çocuk dergisi, 1921, 1 sayı), *Yeni İnci* (kadın dergisi, Haziran 1922, 1 sayı)” (Duran, 1998:151) çıkarmıştır. Bu dergilerin yanı sıra bir çok gazete de yayımlanmıştır.

Cumhuriyet’in ilanından önceki dönemde, dergiler daha çok yazınsal nitelik taşımış ya da para ve şöhret kazanmak için çıkarılmıştır.

Cumhuriyet’in İlk Yılları

Cumhuriyet’in ilk yıllarında 1922 yılında Yusuf Ziya Ortaç ve Orhan Seyfi Orhon tarafından yayımlanmaya başlayan siyasi mizah dergisi *Akbaba* büyük ilgi görmüştür. Derginin kurulmasının amacı Aydede Dergisi’nin boşluğunu doldurmaktır. Dönem dönem yayımına ara verilmiş olsa da bu dergi 1977 yılına kadar yayın yaşamını sürdürmüştür. .

Cumhuriyet’in ilanından sonra Zekeriya Sertel tarafından 1924 yılında yayımlanmaya başlanan kültür-magazin dergisi *Resimli Ay* Dergisi halka yönelik bir dergi olma özelliği taşımıştır. “Gerçekçi bir halk dergisi savıyla yayın hayatına başlamıştır.” (Cumhuriyet

Ansiklopedisi 1, 2002:43) Bu dergiden sonra bu tür dergiler çoğalmıştır.

Zekeriya Sertel, *Resimli Ay* Dergisi’nin amacını şöyle açıklamaktadır: “...Bizim amacımız okuyucuların okuma ihtiyaçlarını doyumak ve memleketimizde gerçekçi bir halk dergisi kurmaktadır. Bizce bir makalenin değeri, altındaki imzadan ziyade çok okunmasındadır. Özellikle ‘Resimli Ay’da yayınlanacak makaleler, hikayeler, genel olarak yazılar yalnız dar bir zümrenin edebi zevkine cevap veren yazılar değil fakat insanların hissi, fikri, dimağı, bedii ihtiyaçlarını doyuran genel nitelikte yazılar olacaktır. Bu şekil, dergicilik aleminde yeni bir yoldur”(İnuğur, 1992:61).

Dergi 1925 yılında Tahrir- Sükun Kanunu nedeniyle kapatıldıktan sonra *Sevimli Ay* adı ile yayınlamış, 1927 yılında yeniden *Resimli Ay* adını almıştır ve 1931 yılına kadar çıkarılmıştır. 1928 yılından başlayarak derginin daha yazınsal bir içeriğe büründüğünü söylemek olasıdır. Derginin yazarları arasında Sabiha Sertel, Nazım Hikmet, Suat Derviş, Sabahattin Ali, Ercüment Behzet Lav gibi isimler yer almaktadır.

Bu dönemde yayımlanan diğer önemli dergiler ise şunlardır: *Yeni Mecmua* (1923), *Milli Mecmua* (1923, fikir-edebiyat), *Haftalık Mecmua* (1925, magazin), *Hayat* (1926, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan fikir-sanat dergisi).

Yeni Mecmua’nın yazar kadrosu Falih Rıfki Atay, Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi, Yakup Kadri, Ahmet Refik, Hüseyin Rahmi, Avram Galanti, Necmettin Sadak, Ahmet Ağaoğlu’ndan oluşmaktadır.

1923-1928 yılları arasında yayım yaşamını sürdüren *Milli Mecmua*’nın yazarları ara-

sında ise Emin Erişirgil, Halil Nimetullah Öztürk, Şekip Tunç, Mehmet Mesih Akyiğit yer almaktadır.

Hayat Dergisi’nin yazarları arasında ise Mehmet İzzet, Emin Erişirgil, Faruk Nafiz Çamlıbel, Fuat Köprülü, Fazıl Ahmet Aykaç, Şekip Tunç, Ali Canip, Necmettin Sadak gibi isimler bulunmaktadır. Bu dergi yayım yaşamını 1930’lu yıllara kadar sürdürmüştür.

Dönemin diğer dergileri arasında 1927-1928 yılları arasında Orhan Seyfi Orhon tarafından yayımlanan Güneş, 1928 yılında Yusuf Ziya Ortaç tarafından ancak sekiz sayı yayımlanabilen Meşale, 1930-1932 yıllarında İzmir’de yayımlanan Türk Kooperatifçisi, 1932-1934 yılları arasında Ahmet Hamdi Başar tarafından yayımlanan Kooperatif dergileri de yer almaktadır.

Serbest Fırka döneminin en önemli dergisi, Ocak 1932’de yayımlanmaya başlanan kurucuları ve yazarları arasında Yakup Kadri, Şevket Süreyya, Burhan Asaf, İsmail Hüsrev ve Vedat Nedim gibi isimlerin de yazı yazdığı aylık bir fikir dergisi olan *Kadro* Dergisi’dir. 1934 yılına kadar yayım yaşamını sürdüren derginin amacı Atatürk devrimlerinin sınırlarını çizmek ve ilkelerini belirlemek olmuştur. Hıfzı Topuza göre “Dergi kapitalizm ve komünizme karşı devletçi ve laik Kemalist devrimin ideolojisini sosyalist bir açıdan oluşturmaya çalışmıştır” (Topuz, 2003:391).

İlk sayısında Türkiye, bir inkılap içindedir. Bu inkılap durmadı diyen *Kadro* Dergisi yazarları çıkış amaçlarını şöyle anlatmaktadırlar (Fırat, 2004:44) :

Gerek milli mahiyeti gerek beynelmilel şümül ve tesirleri itibariyle, tarihin en manalı hareketlerinden biri olan inkıla-

bımızın, zatinde mündemiç bu ileri fikir ve prensip unsurlarını, şimdi inkılabın seyri içinde ve onun icaplarına uygun bir şekilde izah işi, bugünkü Türk inkılap münevverliğine düşen vazifelerin en acil ve en şerefliisidir.

Kadro dergisinin döneminde büyük ilgi gördüğünü ve kendisinden sonra çıkan bir çok fikir ve sanat dergisi için öncülük görevi üstlendiğini de söylemek olasıdır.

1933 yılında, Sedat Simavi’nin çıkardığı *7 Gün* Dergisi sayfalarında çizgi ve illüstrasyonlara yer vermiştir. Dergi kadın ve aile konularını ön plana çıkarmasına karşın siyasi nitelikli bir dergidir. Bu dergi bugün yayınlanan dergilerin ulaşamadığı bir satış oranına ulaşmış ve o dönemde 54 bin satarak Türk Dergicilik tarihinde en çok satan dergi ünvanını alıp ayrıcalıklı bir konum elde etmiştir. Derginin yazarları arasında Hüseyin Cahit Yalçın, Nurullah Ataç, Mahmut Yaseri, Ramiz, Sadri Ertem, Selim Nüzhet Gerçek, Necip Fazıl Kısakürek, Şükufe Nihal, İsmail Habib Sevük, Murat Sertoğlu, Hikmet Feridun Es, Turhan Tan, Aziz Nesin, Doğan Avcıoğlu bulunmaktadır.

Dönemin diğer önemli fikir ve sanat dergileri ise şunlardır: Yaşar Nabi Nayır ve Nihat Sırrı Örik tarafından çıkarılan *Varlık*, İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından çıkarılan *Yeni Adam*, Hüseyin Cahit Yalçın tarafından çıkarılan *Fikir Hareketleri*, Hıfzı Oğuz tarafından çıkarılan *Çığır* ve Halkevleri Genel Merkezi’nin yayım organı olan *Ülkü* Dergileri’dir.

1933 yılından bu yana aylık olarak yayımlanan *Varlık* Dergisi bir çok sanatçı için bir okul niteliği taşımıştır. Derginin yazarları arasında şu isimler yer almaktadır: Kemalettin Kamu, Cevdet Kudret, Abdülhak

Şinasi Hisar, Ziya Osman Saba, Sabri Esat Siyavuşgil, Behçet Kemal Çağlar, Feridun Fazıl Tülbentçi, Ahmet Muhip Dranas, Sait Faik, Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet Anday, Mehmet Fuat, Sabahattin Eyüboğlu, Orhan Kemal, Oktay Rıfat, Melih Cevdet Anday, Tarık Dursun K., Tahsin Yücel, Fazıl Hüsnü Dağlarca.

Yeni Adam Dergisi ise 1934 yılından 1980 yılına kadar yayımlanmıştır. Bu dergide daha çok ırkçılık eleştirilerine yer verildiği görülmektedir. Cevat Memduh Atar, Nurullah Ataç, Zeki Faik İzer, Hüseyin Avni Şanda, Kerim Sadi derginin yazarları arasındadır. Fikret Mualla da zaman zaman çizgileriyle dergiye katkıda bulunmuştur.

1933-1940 yılları arasında yayımlanan *Fikir Hareketleri* Dergisi’nde ise “demokrasinin toplumca benimsenmesi ve orta sınıfın güçlenmesi konuları üzerinde durulmuştur.” (Topuz, 2003:391) Derginin yazarları arasında Ahmet Cevat Emre, Osman Ergin, Samet Açoğlu, Servet İskit, Cemil Birsell, Pertev Boratav yer almaktadır.

Yayın yaşamı 1933 yılında başlayıp 1949 yılında sona eren *Ülkü* Dergisi’ne adını Mustafa Kemal Atatürk vermiştir. Derginin yazar kadrosu Recep Peker, Ahmet Ağaoğlu, Mustafa Nihat Özön, Reşit Galip, Necip Ali, Fuat Köprülü, Ahmet Kutsi Tecer, Ceyhun Atuf Kansu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Pertev Boratav, Behçet Kemal Çağlar, Cahit Sıtkı Tarancı, Samet Açoğlu, Halil Vedet Fıratlı, Malik Aksel gibi isimlerden oluşmaktadır.

“Ankara Halkevi’nin organı olarak şubat ayında yayımlanmaya başlayan *Ülkü*’yü Recep Bey (Peker) bir ‘kültür ve mefkure’ dergisi olarak tanıtır ve “büyük davaya inanları, bu davaya Türk halkını da inan-

dırmaya” çağırıyordu.” (Cumhuriyet Ansiklopedisi 1, 2002:212).

1933-1948 yılları arasında çıkan *Çığır* Dergisi ise edebiyat, tarih ve toplumbilim konularına yer vermiştir. Derginin yazar kadrosu Hüseyin Namık Onuk, Peyami Safa, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Şükufe Nihal, Enis Behiç Koryürek ve Kemalettin Kamu gibi farklı dünya görüşleri olan yazar ve şairlerden oluşmuştur. İlk çıktığı yıllarda derginin “şef ve otorite gibi kavramları vurgulayarak sosyalizme cephe aldığı” (Cumhuriyet Ansiklopedisi 1, 2002: 212) söylemek olasıdır. Ancak daha sonra dergi çizgisini değiştirerek Cumhuriyet Halk Partisi’nin ilkelerini benimsemiştir.

1930-1940 tek parti yönetimi ve İkinci Dünya Savaşı dergicilik alanında bir yavaşlamaya yol açmıştır.

1935 yılında “Cumhuriyet devrimlerine bağlı gençliğin bilgi ve kültürünü yüceltmek amacıyla” (Cumhuriyet Ansiklopedisi 1, 2002: 246) Yücel Dergisi yayımlanmaya başlanmıştır. Önceleri Dr. Muhlis Mete, Ragıp Hulusi, Vasfi Rıza Zobu, Yusuf Mardin, Mithat Cemal ve Ali Fuad Başgil gibi isimlerin yer aldığı dergiye daha sonraları Orhan Burian, Vedat Günyol, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Haldun Taner, Cahit Orhan Tütengil, Bülent Ecevit, Fakir Baykurt, Fikret Adil gibi yazar ve şairler katılmıştır. 1950-1955 yılları arasında yayımlanmayan dergi 1955 yılında yeniden yayımlanmaya başlamış ancak 1956 yılında yeniden kapanmış ve bir daha da yayımlanmamıştır.

İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte, milliyetçiliği savunan dergilerin de yaygın olduğunu söylemek gerekir. Bu dergiler arasında 1939-1942 yılları arasında Reha Oğuz Türkan tarafından yayımlanan

Bozkurt, 1942-1944 yılları arasında Husnü Avni Göktürk ve Remzi Oğuz Arık tarafından yayımlanan *Millet*, 1941-1944 yılları arasında Orhan Seyfi Orhon tarafından yayımlanan daha sonra 1948 yılına kadar yayımı sürdürülen *Çınaraltı* sayılabilir.

1939 yılında yayımlanan bir diğer düşün ve sanat dergisi ise Nurettin Topçu’nun çıkarıldığı *Hareket Dergisi*’dir. Dergi İslamcı-Anadolucu bir çizgi benimsemiştir. Ayrıca tek parti yönetimine de eleştirel bir yaklaşım dergilemiştir.

1941 yılında Behice Boran tarafından Yurt ve Dünya adlı fikir ve sanat dergisi çıkarılmaya başlanmıştır. “Dergi, ilerici bir yaklaşımla toplumbilim, tarih, ekonomi ve felsefe konularına eğiliyor, ırkçı görüşlere karşı çıkıyor, edebiyat ve sanata toplumcu gerçekçi bir açıdan bakıyordu.” (Cumhuriyet Ansiklopedisi 2, 2002:9) Yazarları arasında Behice Boran, Pertev Naili Boratav, Adnan Cemgil, Niyazi Berkes, Mediha Berkes, Muzaffer Şerif Başoğlu, Muvaffak Şeref, Hüseyin Avni Şanda, Burhan Apad, Cemil Meriç, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Kemal Bilbaşar, Rıfat Ilgaz Melih Cevdet Anday gibi isimler yer almıştır.

1943 yılında çıkarılan en önemli dergi ise Necip Fazıl Kısakürek’in yayımladığı, olayları milliyetçilik açısından ele alan, siyasal ve yazınsal nitelik taşıyan *Büyük Doğru Dergisi*’dir. Yazarları arasında Bedri Rahmi Eyüboğlu, Hüseyin Cahit Yalçın, Fikret Adil, Hilmi Ziya Ülken, Sait Faik Abasıyanık, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Pertev Naili Boratav, Oktay akbal, Peyami Safa, Burhan Belge gibi çeşitli görüşlerdeki şair ve yazarlar yer almıştır. “Önceleri daha çok sanat ve edebiyat dergisi niteliği taşıyordu. Sonraki yıllarda siyasal nitelikli yazılara ağırlık verdi. İslamcı görüşleri savundu. Bu görüşlerin popüler bir

yayın organı haline geldi. Kimi aralıklarla, yayın hayatını 1980’li yıllara kadar sürdürdü.” (Cumhuriyet Ansiklopedisi 2, 2002:48)

1946 yılında kurulan *Marko Paşa* adlı mizah dergisi önemli bir okur kesimine ulaşmayı başarmıştır.

1945-1950 yılları arasındaki dönem ülkede çok partili yaşama geçiş sürecini yaşadığı dönemdir. Merkezi bir yapı söz konusudur ve Cumhuriyet ideolojisi tek elden eğitim kurumları ve basın yoluyla topluma işletilmiştir. Sıkı bir devlet denetimi söz konusudur. O dönemde mizah alanında suya sabun dokunmayan örneğin cinselliği ön plana çıkaran ürünler yayınlanmaktadır.

Bu arada 2. Dünya Savaşı ülkede ekonomik sorunların çıkmasına yol açmış ve geniş halk kitleleri arasında hoşnutsuzluk giderek yayılmaya başlamıştır. Ücretler ve fiyatlar arasında büyük uçurum ortaya çıkmıştır. Halk vergiler altında ezilmektedir. Ayrıca Jandarma aracılığıyla yapılan hükümet baskıları da giderek artmıştır. Bu da ülkede büyük bir muhalefetin oluşmasına yol açmıştır. Ancak bunu sessiz muhalefet olarak nitelendirmek gerekmektedir. Çünkü dönemin koşulları örgütlü bir muhalefete olanak tanımamaktaydı. İşte böyle bir ortamda Demokrat Parti ortaya çıkmıştır. Markopaşa da işte bu dönemin bir ürünüdür. *Marko Paşa*’nın kimi kaynaklarda gazete olarak da nitelendirildiğini de belirtmek gerekir.

Marko Paşa 1946 yılında yayın hayatına başlamıştır. “*Markopaşa*’nın tasarlanan ilk sayısı 25 Kasım 1946 Pazartesi günü çıktı. Haftalık siyasi mizah gazetesi olarak sunulan *Markopaşa* 26x41 cm boyutlarında ve 4 sayfa olarak çıkarıldı” (Saydur, 2001:13).

Çıkış amacı ilk sayısında halkı gülerек düşünmeye yönlendirmek olarak belirtilmiştir. “*Markopaşa* Mizah gazetesi siyasi iktidara karşı uzun süren suskunluk ve korkaklık dönemini sona erdirmiş ve mizahçılar bu dönemde canları pahasına ağır bir politik mücadeleye girişmişlerdir” (Arık, 2003:93).

Bazı CHP’li politikacıları yolsuzluk yaptıkları ve sefahat içinde yüzüp, halkı yoksul bıraktıkları için, bürokrasiyi de hantal ve halkın ihtiyaçlarını görmezlikten geldiği için çok ağır bir dille eleştirmektedir. Aynı zamanda Amerikanlaşma hareketleri, karaborsacılar ve savaş zenginleri de *Markopaşa*’nın gözünden kaçmamıştır.

Marko Paşa’ya ilk sayıdan başlayarak büyük bir ilgi gösterilmiş ve bu ilgi giderek artmıştır. “*Marko Paşa* o günlere kadar görülmemiş bir satış yaparak 60 bin basmaya başlar” (Topuz, 1998:191).

Yazı işleri kadrosunda Rıfat Ilgaz, Sabahattin Ali, Aziz Nesin gibi yazarlar yer almıştır. Bu gazeteciler yaptıkları mizahi eleştiriler sonucunda bir çok kez yasaklanmışlar ve hapse girmişlerdir.

22. sayıya kadar kesintisiz yayınlanmıştır. 22. sayıdan sonra bir süre çıkamamış daha sonra *Merhumpaşa*, *Malumpaşa*, *Hür Markopaşa*, *Medet* isimleriyle yayınlanmıştır.

Dört yılda yedi ad, dokuz matbaa, yedi yayın yönetmeni değiştirmek zorunda kalmıştır. Hakkında 16 dava açılmış, yazarlarının mahkum edildikleri süre toplam sekiz yıl, iki buçuk ayı bulmuştur.

“*Markopaşa* dizisi toplam 7 ad, 77 sayı, 8 sahip (çeşitli tarihlerde 15 kez değişerek), 10 yazı işleri müdürü (13 kez değişerek), 1’i teksir makinesi olmak üzere 9 matbaa (15

kez değişerek), 1’i posta kutusu olmak üzere 10 adres (12 kez değişerek) değiştirerek çıkmıştır.

Hatta bu durum gazetenin 14 Ocak 1949 tarihli sayısında okurlara şöyle duyurulmuştur: “Bu gazete Cuma günleri saat sekizde çıkar. Sekizle dokuz arasında fırsat bulursa satılır. Dokuzda toplatılır. Saat 10’da muharrirleri sorguya çekilen basın hürriyetinin kurbanı felaketzede bir gazetedir” (Saydur, 2001:193).

1950 yılında Demokrat Parti göreve başladıktan kısa bir süre sonra mizah dergileriyle de uğraşmaya başlamış, bu da derginin sonu olmuş ve dergi kapanmıştır.

Çok Partili Yaşama Geçiş Süreci ve Sonrası
1950’li yıllarda ise dergiler daha çok siyasal amaçlı olarak yayınlanmışlardır. Demokrat Parti iktidarıyla birlikte, dergicilik sektörü Batı’dan, özellikle de Amerika’dan etkilenmeye başlamıştır. Böylelikle Amerika’da yaygın olan ilgi çekici, sansasyonel haberlere yer veren dergicilik anlayışı ülkemizde de benimsenmiştir.

1952 yılında aylık *Resimli Hayat* Dergisi yayımlanmaya başlanmıştır. 1955 yılında haftalık *Hayat* Dergisi yayımlanmaya başlanmıştır. Bu dergi Fransız Paris-Match dergisi örnek alınarak düzenlenmiştir. Dergide bol resme ve güncel konulara ağırlık verilmiştir. *Hayat* Dergisi, ülkemizin ilk Tifdruk baskı tekniği ile basılan ve uzun yıllar beğeniyle okunan haftalık aktüalite dergisi olmuştur. “1952 yılında *Resimli Hayat* mecmuası ile yayın hayatımıza ‘renk’ getiren Şevket Rado, 1956 yılında çıkarmaya başladığı *Hayat* mecmuası ile bu başarısını 1978 yılına kadar sürdürmüştür” (medyakronik, 28.02.2007).

Bu dönemde karayollarının yapımına ağırlık verilmesiyle birlikte iletişim alanında büyük bir devrim yaşanmış ve radyo ülke çapında önem kazanmıştır. Yine bu dönemde radyonun giderek tüm evlerde yaygınlaşması sonucu günümüz televizyon dergilerine benzeyen radyo dergilerinin yayımlanmaya başladığı görülmektedir. Bu dergiler arasında *Radyo Haftası*, *Radyo Dünyası*, *Radyo*, *Radyo Magazin* dergileri yer almaktadır.

Haber dergileri de en önemli konuma gelmişlerdir. Dönemin siyasal olaylarını eleştirmekten kaçınmamış, hem yurt içi, hem yurt dışı haberlere ağırlıklı bir biçimde yer vermiştir.

Metin Toker tarafından yayımlanan *Akis* Dergisi 1954-1968 yılları arasında yayımlanmıştır. Tarafsızlık ilkesiyle yola çıkmış olan dergi kısa sürede Demokrat Parti iktidarına muhalefetiyle dikkatleri üzerine çekmiştir.

Kalyoncu’nun ifade ettiği gibi (Aksiyon, 2007):

Türkiye’nin bugünkü haber dergiciliğine yakın anlamdaki ilk haber dergisi, 15 Mayıs 1954’te çıkan *Akis*’tir. Siyasi, aktüalite dergisi *Akis*’i, Metin Toker ve iki ortağı neşreder. Kısa süre sonra hisseler Toker’de toplanır. Dergi, *Time*, *L’Express* ve *Der Spiegel*’den esinlenir.

1950’ler Türkiye açısından çok önemlidir. Yaklaşık çeyrek yüzyıldır CHP iktidarı altında yaşayan halk, Demokrat Parti’yi bağrına basmıştır. DP’nin 1954 yılında ikinci genel seçimleri de kazandığı bir ortamda çıkmaya başlayan *Akis*, aslında tarafsız yayın yapmayı düşünmektedir. Nitekim ilk sayısında CHP ve DP’nin genel başkanlarından alınmış birer makale yayımlar.

Siyasi tarafı ağır basan ve haftanın ilgi çekici meselelerini de ele alan *Akis*, iç ve dış politikanın yanında ekonomi konularına da değinir. Moda, kadın, askeriye, tıp, sinema, sanat, spor ve kültür, derginin işlediği konu başlıklarıdır.

Tarafsızlık ilkesiyle yola çıkan dergi zamanla rota değiştirir. Artık, muhalefet yapmaktadır. İlk sayısında Celal Bayar’lı kapağıyla 3 bin satan *Akis*, ikinci sayısında Adnan Menderes’i kapak yaparak bu sayıyı geçmiştir. Ama, asıl tirajı, DP’ye muhalif yayımlarla yakalamıştır. Derginin sahibi Metin Toker’in, İsmet İnönü’nün kızı ile nişanlanması, bu değişimde etkili olur.

DP’li Mükerrerrem Sarol ile *Akis* arasındaki bir tartışma da derginin tirajını yükseltir bu yıllarda. Olayın mahkemelere taşınması ve çeşitli polemikler, dergi için bulunmaz fırsattır. 27 Mayıs’tan üç gün sonra, Metin Toker, ihtilalin hikayesini yazar. Bu sayıda *Akis* 150 bin basılır, hemen hemen hepsi de satılır.

Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu, Cüneyt Arcayürek, Kurtul Altuğ, İlhami Soysal, Haluk Ülman gibi isimlerin kalem oynattığı dergi, 16 Ekim 1967’de birtakım yeniliklere yönelmiştir. 1967 yılının sonlarında 23 bin tirajıyla dergicilikte önemli bir yer tutmasına rağmen, ekonomik yetersizlik sebebiyle 1968’de yayınına son vermiştir.

Aynı dönemde yayımlanan bir başka önemli haber dergisi *Devir*’dir. *Akis* Dergisi gibi *Time* ve *Newsweek*’i örnek alan dergi Durmuş Yaşaroğulları tarafından çıkarılmıştır. Derginin genel yayın müdürü Altemur Kılıç’tır.

Dönemin bir diğer önemli dergisi ise Özcan Ergüder, Ali İhsan Göğüş, Sefa Balcıoğlu ve

Orhan Birgit tarafından çıkarılan Kim Dergisi’dir.

Özcan Ergüder, Ali İhsan Göğüş, Sefa Balcıoğlu ve Orhan Birgit’in 3'er bin lira sermaye koyarak kurduğu Kim dergisi, 30 Mayıs 1958 tarihli ilk sayısından itibaren muhalefet etmeyi amaçlıyordu. Kim’in çıkış amacını ortaklarından Özcan Ergüder şöyle anlatıyor: “O zamanki iktidarın keyfiliği, basına ve muhalefete karşı davranışları, bizi fikren bir araya getirdi. Ve dergiyi çıkarmaya karar verdik.” Hatta dergide, Ali İhsan Göğüş, ticari maksatla çıkmadıklarını açıklayan bir metin de neşreder.

DP’ye muhalefet yapması *Kim*’e bir misyon yükler. Basılan her dergi satılmaktadır. Bazı sayılar, üzerinden haftalar geçmesine rağmen talep görmektedir. Dergi bu sebeple, eski kalıpları hemen atmaktadır. Dergicilik tarihi açısından enteresan bir durumdur bu.

Siyasi ağırlıklı olarak çıkan Kim mecmuasında sinema, sanat ve sporla ilgili haberlere de yer verilirdi. Büyük ağırlığı iç politika olaylarına ayrılan *Kim*’de güncel dış olaylar da işlenirdi. Derginin yazar kadrosu, zamanla değişmekle beraber, dönemin iyi isimlerinden oluşmaktaydı. Sürekli yazarlar arasında Cihad Baban, Sadun Tanju, Emil Galip Sandalcı, Orhan Birgit yer almaktaydı.

Tahmin edilebileceği gibi bu kadar muhalif bir yayının en kısa zamanda kapatılması da kaçınılmazdı. *Kim* dergisi 23 Aralık 1959’da bir aylığına kapatılınca, dergi çalışanları aynı gün Mim adlı haftalık haber dergisini çıkarır. Sahibi Emil Galip Sandalcı, Genel Yayın Müdürü Müfit Duru gözüke de yazar kadrosu hemen hemen aynıdır. 26 Ocak 1960’ta Kim tekrar yayın hayatına döner ve 27 Mayıs ihtilaline kadar acımasız eleştirilerini sürdürür.

28 Şubat 1966’da ebadını büyüten dergi, 1968 yılı başında el değiştirir, 5 Nisan 1968’de ise herhangi bir açıklama yapmadan yayınına son verir (Aksiyon, 28.02.2007).

1954 yılında Aydın Yalçın, Turhan Fevzioğlu, Bülent Ecevit, Osman Okyar, Metin And tarafından siyaset, iktisat ve kültür içerikli olan *Forum* dergisi yayımlanmıştır. “Derginin çıkış amacı, 1954 seçimlerinden sonra iktisat ve siyaset alanında başarısız bir çizgiye gelen Demokrat Parti iktidarının bilimsel bir yöntemle eleştirerek uyararak ve yurt sorunlarını kapsamlı biçimde sergilemek olarak belirlendi”(Cumhuriyet Ansiklopedisi 2, 2002:254).

1961 Anayasası ile demokratik hak ve özgürlükler yeniden düzenlenmiştir. Ülkenin içerisinde bulunduğu ortam fikir dergilerinin gelişmesine olanak sağlamıştır.

Bu dönemde sol muhalif hareketin sözcülüğünü yapan *Yön* Dergisi yayımlanmaya başlamıştır. Dergi, Kemalizm’in halkçılık ve devletçilik ilkeleri doğrultusunda kalkınma sorununu önplana çıkarmıştır. “*Yön* Dergisinde her hafta ekonomi, politika, toplum, çalışma, kültür ve sanat konularında eleştirel değerlendirmeler yapıldı” (Cumhuriyet Ansiklopedisi 3, 2002:27). Derginin imtiyaz sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Doğan Avcıoğlu’dur. 1963 yılında sıkıyönetim tarafından kapatılan dergi 1964-1967 yılları arasında yayım yaşamını sürdürmüştür.

Baskıcı Demokrat Parti iktidarının ardından gelen 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ve özgürlükçü 1961 Anayasası’nın yaratmış olduğu ortam sol dergilerin ve yayınların sayısının hızla artmasına yol açmıştır. *Yön* Dergisi’nin yayımlanmaya başlamasından sonra

1963 yılında *Sosyal Adalet*, 1967 yılında *Türk Solu* ve *Ant*, 1968 yılında *Aydınlık Sosyalist*, 1969 yılında *Devrim* ve *Emek* dergileri yayımlanmıştır.

Bu özgürlükçü ortam 12 Mart 1971 muhtırasına kadar sürmüştür. Bu dönemde apolitikleşmenin de etkisiyle Türkiye’nin bir tüketici toplum olma özelliği kazanması ile birlikte tüketici dergileri olarak nitelendirdiğimiz dergiler yaygınlaşmıştır.

Bu dönemde çıkan en önemli dergilerden biri ise 1971 yılında *Gün Gazetesi*’nin eki olarak yayımlanmaya başlayan *Oğuz Aral* yönetimindeki mizah dergisi *Gırgır Dergisi* olmuştur. Dergi kısa sürede günümüzde dergilerin ulaşamadığı yüksek bir tiraja ulaşmıştır. “Kısa sürede tirajı 500.000’e ulaşan *Gırgır*, ABD’de yayımlanan *Mad* ve Sovyetler Birliği’nde yayımlanan *Krokodil*’den sonra dünyanın üçüncü mizah dergisi oldu” (*Cumhuriyet Ansiklopedisi* 3, 2002:298). Dergi kendisinden sonra gelen pek çok mizah dergisine öncülük etmiştir.

1980’li yıllarda basın yine büyük baskılarla karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle dergicilik alanında da büyük bir hızla magazinleşme süreci yaşanmaya başlanmıştır. Bu dönemde *Ercan Arıklı* yönetimindeki *Nokta Dergisi* muhalif ve özgürlükçü yayın çizgisiyle büyük başarılarla imza atmıştır.

1980 sonrasında yayımlanmaya başlayan dergilerden kimileri şunlardır:

Haftalık Magazin dergileri: *Hafta Sonu*, *TV’de 7 Gün*, *Haftanın Sesi*, *Merhaba*, *Hayat*, *Hey*, *Ses*.

Haftalık Mizah dergileri: *Fırt*, *Çarşaf*, 1987 yılında yayımlanmaya başlayan *Gergedan*.

Haftalık Çocuk Dergileri: *Milliyet Çocuk*, *Tecüman Çocuk*, *Türkiye Çocuk*, *Hürriyet Çocuk*.

Haftalık Siyası Dergiler: *Nokta*, *Yankı*.

Aylık Dergiler: *Ev Kadını*, *Erkekçe*, *Bilim Teknik*, *Bravo*, *Onyeddi*, *Samanyolu*, *Kadınca*, *Kadın*.

1988 yılında aylık bir kültür dergisi olan *Argos* yayımlanmaya başlamıştır.

Günümüzde Türkiye’de Dergicilik Olgusu

Günümüzde dergicilik alanında her türlü teknolojik olanaktan yararlanılmaktadır. Yayımlanan dergilerin tümünün teknik olarak eksiksiz olduğunu söylemek olasıdır. Hemen hemen hepsi her türlü teknik donanımına sahip basımevlerinde kuşe kağıda ve renkli olarak basılmaktadır. Yani hedef kitleye görsel olarak da seslenmektedir.

Ülkemizde dergi çeşitleri gün geçtikçe artmaktadır. Her kesime seslenen pek çok dergi yayımlanmaktadır ve bu dergilerin sayısı her geçen gün çoğalmaktadır.

Türkiye’de özellikle tüketici dergiciliği alanında iki büyük grup bulunmaktadır: *Merkez Dergi Grubu* ve *Doğan Dergi Grubu*. Bu grupların uluslararası dergilerle yapmış oldukları anlaşmalar hem dergi sayısının hem türünün artmasını sağlamaktadır.

Her grubun kadın, çocuk, haber, güncel olaylar, magazin, moda, aile, ekonomi, bilgisayar gibi çeşitli ilgi alanlarında dergileri bulunmaktadır.

Doğan Grubu

1990’ların ikinci yarısında, sektördeki *Hürgüç* (*Hürriyet Dergi Grubu*), *AD Yayıncılık* (*Milliyet Dergi Grubu*) gibi dergi grupları, yayıncılık sektöründe bir yenilenme ve

yeniden yapılanma hareketi başlatmışlardır. Bu gruplar, yabancı ve yerli kaynaklı yayınların lisans haklarını alarak dergi tirajlarını artırmışlar ve 1996 -1998 yılları arasında da portföylerine yeni yerli dergiler ilave etmişlerdir.

Hürgüç, yabancı bir yayımla ortaklığa giden ilk grup olmuştur. Şirket, 1998 Ocak ayında hisselerinin %40'ını, Burda RCS International Holding GmbH'a satmıştır. Burda Medien ve RCS Grubu'nun Fransa, Yunanistan, İspanya, ABD ve İngiltere'de, Uzak Doğu'da ve Doğu Avrupa'da iştirakleri ve yatırımları bulunmaktadır. Ana faaliyet konusu dergi yayıncılığı olan Burda Medien, Almanya'nın önde gelen basın kuruluşlarından. RCS ise, gazete ve dergi yayımında faaliyet gösteren büyük bir kuruluştur. 1999'un başında Hürgüç ve AD Yayıncılık güç birliğine giderek, bunun sonucunda gelir ve karlılıklarını artırmışlar ve dinamik, yeni bir sinerji yaratmışlardır. Daha sonra, Şubat 2000'de oluşturulan yeni şirketin adı Doğan Burda Rizzoli (DBR) olarak değiştirilmiştir. DBR, hisselerinin %15'ini sattığı başarılı bir halka arzla, 2000 yılının Mart ayında İMKB'de kote edilmiştir.

Doğan Burda Rizzoli halen, dünya üzerindeki yayıncı ve dağıtımçıları temsil eden birliğin (DISTRIPRESS) ve Uluslararası Süreli Yayınlar Federasyonu'nun (FIPP) üyesidir.

DBR, Türkiye ekonomisinin darboğazda ve reklam sektörünün durgunluk içinde olduğu 1999 yılında pazara modern bir şirket yapıyla ve sektördeki en güçlü markalarla girmiştir. Şirket, dergi satışlarını artırmış, *Max* ve *Elle* gibi dünyaca tanınmış iki dergiyi daha yayınlamaya başlamıştır.

DMG 2000'de, Türkiye'de önceden denenmemiş bir şeyi gerçekleştirerek dergi aboneliği sistemini başlatmıştır. Bununla birlikte, satış kanallarını geliştirme ve dağıtım kanallarını yeniden yapılandırma konularında çalışmalar sürdürülmektedir.

DBR, dergi yayıncılığının yanında, dünyanın önde gelen bazı gazete ve süreli yayınlarını da ithal edip dağıtmaktadır. Şirket, bu alanda pazarın önemli bir bölümünü elinde bulundurmaktadır.

DBR, halen, dördü haftalık, diğerleri ise aylık olan toplam 23 dergi yayınlamaktadır. Bu dergiler gençlik, kadın, haber, özel ilgi alanları, ekonomi, bilişim teknolojisi, dekorasyon ve coğrafya gibi kategorileri içermektedir.

Ayrıca Doğan Grubu 2002 yılında Burda Rizzoli International Holding ortaklığıyla Dergi Pazarlama Planlama (DPP) şirketini kurmuştur.

Merkez Grubu

Günümüzde bu grubun sahibi Sabah Grubunu 2002 yılında Dinç Bilgin'den devralan Turgay Ciner'dir.

Merkez Dergi'nin faaliyet konusu kısaca; her türlü yayıncılık işleri ile iştigal etmesi, bu amaçla mevcut ya da ilk defa yayınlanacak dergilerin içeriğinin hazırlanması, yayınlanması, baskıya hazırlanması, basılması, bastırılması, dağıtılması, dağıtıtılması, ithal ve ihracının yapılması, yurtiçinde pazarlama-ticaretinin yapılması ve her türlü tanıtım, ilancılık, reklamcılık faaliyetinin gerçekleştirilmesidir.

Merkez Dergi 2006 yılı ilk yarısı itibariyle, 18'i aylık, 5'i haftalık ve 3'ü yarı yıllık olmak üzere toplam 26 dergi yayınlamaktadır. Bu

dergilerin 9’u ise dünya çapında tanınmış markalar olup, yurtdışından lisanslıdır.

Yayınlanmakta olan dergilerle birlikte Merkez Dergi, güncel haber, ekonomi, özel hobiler, moda, gençlik ve dekorasyon gibi geniş bir konu çeşitliliğine sahip olup, söz konusu dergilerin birçoğu, kendi kategorisinde ayrı ayrı, lider konumundadır. Merkez Dergi, Türkiye dergi pazarının en büyük şirketlerinden biridir. Sektördeki net dergi satışlarının %33’ü ve reklam gelirlerinin %25’i, Merkez Dergi’ye aittir.

Novamedya Yayıncılık

2002 yılından bu yana etkinliğini sürdürmektedir. Bu dergi grubunun yayımladığı dergiler arasında Adres, Beyaz Butik, Officiel, Espas, Mutfak Rehberi, Voyager dergileri yer almaktadır.

Niyazi Yeşil Novamedya Grubunu şöyle tanıtmaktadır (2004):

Novamedya Dergi Yayıncılığının gelişmesi konusunda dergi piyasasına hakim olan 2 büyük dergi grubundan sonra pazardaki yerini alarak etkili bir dergi grubu olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye pazarında periyodik olarak yayınlanan 600’e yakın dergi içersinde kendisini tümüyle A,B sosyo - ekonomik profiline sahip tek dergi grubu olmayı hedeflemiştir.

Dergi yayıncılığı gazete pazarının bir parçası olarak bugüne kadar evrimini tamamlamıştır. Artık gazete ve görsel medyaya nazaran daha yavaş bir girişim göstermekte. Ülke gelir dağılımı ve eğitim sorunları nedeniyle her geçen gün sayısal değerde pazar kaybetmektedir. Bu konuda hedefler sayısal tüketim artışı yerine ciro büyüklüğüne kaymıştır.

Yayın dünyasının önemli bir ismi olan Novamedya Grubu strateji olarak pazardaki dergilerin benzerlerini piyasaya çıkarmak yerine seçkin bir okur kitlesinin iyi araştırılmış taleplerine (çağdaş pazarlamanın gereği olarak) cevap veren ürünleri dünya örnekleri arasından seçerek lisans ve ortaklık anlaşmaları yaparak yayınlamaktadır.

İşte bu nedenle 1995’de kurulan Novamedya Dergi Grubu Türkiye dergi piyasasının en prestijli dergilerini yayınlıyor. Doğal olarak bunlar arasında farklı kategoriler ve farklı kitlelere hitap eden yayınlar bulunmaktadır. Örneğin; mutfak kültürü ve yemek dergisi Mutfak Rehberi, turizm ve seyahat rehberi Voyager, evlilik ve balayı dergisi Oui Mariage/Beyaz Butik, moda ve kadın dergisi L’Officiel, gayrimenkul dergisi Adres. Copyright olarak yayınlanan bu dergilerin yanına 2003 yılına erkek okur profiline sahip Optimum dergisi de ilave olacaktır. Bunların haricinde yıllık yayınlanan ev ve dekorasyon için Espas Dekorasyon Dergisi, Espas Tasarım, Espas ofis katalog dergileri de pazarda yerini alırken bunlara ilave olarak Mutfak Çocuk, Mutfak Light isimli yılda bir defa yayınlanan 2 ayrı dergide bulunmaktadır.

Novamedya Dergi Grubu bünyesinde bulunan 2 şirkette toplam 30’u aşkın profesyonel çalışanıyla kendine özgü abone sistemi ve yaygın dağıtımıyla yayın hayatına daha uzun yıllar devam edecektir. Profesyonel kadrosu ve ekibiyle yayıncılıktaki lider dergileri ile Türkiye in 2 büyük dergi grubundan sonraki en önemli yayın grubu olma özelliğini taşımaya devam edecek ve halen kendi yayınlarından ayrı diğer kurum ve şirketlere verdiği yayıncılık hizmetleriyle ön planda olmayı sürdürecektir. Novamedya bünyesindeki dergilerin sa-

tış gelirleri cironun %21’ini teşkil eden reklam gelirleri %79 dur.

Çukurova Medya Grubu

Mehmet Emin Karamehmet’in sahibi olduğu gazete, televizyon, reklam şirketi, radyo ve dergilerden oluşan Çukurova Medya Grubu 2005 yılında isim değiştirerek Medya Türk adını almıştır.

Grubun bünyesinde *Akşam*, *Güneş* ve *Tercüman* gazeteleri ile *Alem*, *Platin* gibi dergiler; Show TV, SkyTürk televizyonları, Alem FM adıyla bir radyo istasyonu bulunmaktadır. Çukurova Grubunun medya alanındaki önemli yatırımlarından birisi, 2000 yılında kurulan Digitürk adlı dijital yayıncılık alanıdır.

Doğuş Medya Grubu

Şahenk ailesi tarafından kurulmuştur. 1993 yılında Aydın Doğan ile birlikte Kandal D’de yayıncılık alanına yatırım yapan Doğuş Grubu 1995 yılında Aydın Doğan ile yollarını ayırarak 1999 yılında Cavit Çağlar’dan NTV’yi satın almıştır.

Aynı yıl içinde Kanal E -daha sonra CNBC-E olmuştur- kurulmuştur. 2001’de Doğuş İletişim tarafından National Geographic dergisinin ilk sayısı yayınlanmıştır.

Daha sonra Microsoft, NBC ve CNBC gibi Amerikalı medya devleriyle ortaklığa giden grup; MAG, Popüler Tarih, F1 Racing, NStyle ve Car isimli dergileri yayınlamaktadır.

Ekonomi ve sinema kanalı olarak yayın yapan CNBC-E ve Bursa Olay Medya Grubu ile Radyo POP ve Radyo 2019’un da sahibi olan Doğuş Medya Grubunda, üç televizyon kanalı bulunmaktadır. Ulusal çapta yayın

yapan haber kanalı NTV, CNBC-E ve Discovery Channel.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Ülkemizde çok sayıda dergi yayınlanmasına karşın bu alanda büyük bir çıkmaz söz konusudur. Gazetelerle aynı gruplar tarafından yayımlanan dergiler çoğunlukla gazetelerden daha kolay kapatılmakta ya da gazetelerin eki konumuna gelebilmektedir. Bir gazete ile birlikte dağıtılan dergi, dergi niteliğini kaybetmekte ve ek konumuna düşmektedir.

Belirtilmesi gereken bir başka konu da ülkemizde basın içinde bulunduğu genel durumdan dergicilik alanını ayrı tutmanın olanaksızlığıdır. Dergiler de, her ne kadar gazetelerdeki kadar yoğun olmasa da büyük bir promosyon savaşının içerisinde yer almaktadır. Özellikle kadın dergilerinin verdiği hediyeler kimi zaman okurların seçimini belirlemekte önemli bir etken oluşturmaktadır. Okurlar derginin içeriğinden ya da görünümünden çok verdiği hediyelere bakmakta ve o doğrultuda bir karara varmaktadır.

Türkiye’de dergiciliğin üstlendiği görev, okurların ve reklam verenlerin gereksinimleri doğrultusunda uygun stratejiler geliştirerek en yüksek düzeyde memnuniyet sağlamaktır. Reklam bir derginin yayın yaşamını sürdürebilmesi için en temel gereksinimlerden biridir. Dergilerin hedef kitlelerini oldukça belirgin olması reklam verenin amacına ulaşmasını kolayca sağlamaktadır. .

Dergilerin yayın politikası değişiklik göstermektedir. Örneğin Türkiye’nin içinde bulunduğu koşullar (ekonomik, siyasi, kültürel) ve okurun beklentileri göz önünde bulundurulmaktadır. Rakip dergiler de göz önüne alınmaktadır.

KAYNAKLAR

- Arık B. (2003). Apolitik Mizah Tartışmalarına Tarihsel Bir Bakış, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 17, İstanbul.
- Duran O. (1998). *Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayi*, İstanbul:Cem Ofset.
- Girgin A. (2001). *Türk Basın Tarihi’nde Yerel Gazetecilik*, İstanbul:İnkılap Yayınları.
- Hiçyılmaz E.-Evren B. (1984). *Magazin Dergiciliği, Türkiye’de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)*, İstanbul:Gelişim Yayınları
- İnuğur N. (1992). *Türk Basın Tarihi*, İstanbul:Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Kalyonu C. A. (2007). Haber Dergiciliği Akis İle Başlıyor, www.aksiyon.com.tr, 28.02.2007.
- Parlak T. (1968). *Yeni Asırın Selanik Yılları*, İzmir.
- Saydur M. (2001). *Makro Paşa Gerçeği*, İstanbul: Çınar Yayınları.
- Toprak Z. 1984). *Fikir Dergiciliğinin Yüzyılı, Türkiye’de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)*, İstanbul:Gelişim Yayınları.
- Topuz H. (2003). *Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
-(2007). www.medyakronik.com/arsiv/basintarih_arv18.htm 28.02.2007.
-(2004). *Kadro Seçmeler*, Yayına Hazırlayan: Gökçe Fırat, İstanbul: İleri Yayınları.
-(2002).*Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-1940 Cilt 1*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
-(2002).*Cumhuriyet Ansiklopedisi 1941-1960 Cilt 2*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
-(2002).*Cumhuriyet Ansiklopedisi 1961-1980 Cilt3*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.